

Aanvullend rapport

Werkgroep toekomstige KO

via de Regiegroep

Inzake alternatief hoofdstuk D

Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Goes 2020
en
Landelijke Vergadering NGK Zeewolde 2019

Opmerkingen van anderen

Toen we in de zomer van 2020 een nieuw concept van de kerkorde uitbrachten, hadden we niet voorzien dat de behandeling daarvan in GS en LV nog een jaar op zich zou laten wachten. Het gaf ons echter wel de ruimte om het concept nog eens kritisch door te lopen. Input vanuit DKR (GKv-deputaten kerkrecht), CKB (de NGK-commissie ter zake) en CHP (de door u ingestelde commissie voor de regelingen rond predikanten) hielp ons daarbij. Een en ander leidde tot een aantal bijstellingen, waarover u t.z.t. een Nota van Wijzigingen zult ontvangen.

Interne bezinning

Daarnaast voerden we intern een diepgaand gesprek over hoofdstuk D: De Kerkelijke Tucht. Een aantal detail-opmerkingen over het concept 2019 hadden we in het concept 2020 al verwerkt. Ingrijpender was het commentaar over het hoofdstuk als geheel. Is de term 'tucht' nog wel bruikbaar in deze tijd? Waarom een heel hoofdstuk over iets wat niet of nauwelijks nog wordt gepraktiseerd? Wordt dit hoofdstuk geen buitenbeentje in de kerkorde, zonder duidelijke aansluiting op de rest, en zonder duidelijke aansluiting op de realiteit? We wilden deze vragen serieus overwegen. Maar het is geen zaak van hier en daar een artikel bijstellen. Uiteindelijk hebben we hoofdstuk D in zijn geheel opnieuw geformuleerd.

Het grote kader

De belangrijkste wijziging is dat we de kerkelijke tucht in een groter kader hebben geplaatst: dat van het kerkelijk toezicht. Elders in de kerkorde komt dat toezicht ook meermalen ter sprake, met name als taak van de ouderlingen. Door in hoofdstuk D dat kerkelijk toezicht als uitgangspunt te nemen, hopen we dat de tucht beter wordt geïntegreerd in het geheel van het kerkelijk leven. We zijn er namelijk van overtuigd dat de kerk niet kan functioneren zonder maatregelen van tucht. De Bijbel geeft daarvoor genoeg aanwijzingen. Maar we merken ook dat het niet werkt wanneer tuchtoefening door ambtsdragers en andere gemeenteleden wordt beleefd als een afgezonderde ruimte binnen het kerkelijk gebouw, vol donkere hoeken en nare herinneringen, waar je liefst niet naar binnen gaat. Dus starten we positief: de inzet is om de gemeente en haar leden bij Christus te bewaren. De tucht betekent enkel dat we dit serieus nemen: wanneer iemand wegloupt van de Herder zal Hij dat niet zonder zorg aanzien, en dus mogen wij evenmin de andere kant opkijken. De term 'tucht' komt overigens in het hoofdstuk niet meer voor. We bieden evenmin een alternatief; dat bleek lastig te vinden. Maar met de nieuwe opzet bleek een speciale term ook niet meer nodig. In het kerkelijk spraakgebruik kan het woord 'tucht' nog steeds dienst blijven doen, bijvoorbeeld in deze toelichting.

Nieuwe tekst

Dan volgt nu de nieuwe tekst van hoofdstuk D (voorafgegaan door een aanpassing in art. B14), met daarna nog enkele toelichtende opmerkingen.

B14 ambt van ouderling

- B14.1 De ouderlingen geven leiding aan de opbouw van de gemeente als lichaam van Christus.
B14.2 De ouderlingen zijn verantwoordelijk voor het kerkelijk toezicht op de leden van de gemeente. Zij zoeken hen regelmatig op om hen te bemoedigen en aan te sporen (rest vervalt).

B14.3 De ouderlingen zien toe op elkaar en op de andere ambtsdragers en overige werkers in de kerk. In het bijzonder waken zij over de verkondiging van het Woord van God en de bediening van de sacramenten.

B14.4 De ouderlingen kunnen taken onderling verdelen. Ook kunnen zij zich laten bijstaan door andere gemeenteleden of door een kerkelijk werker.

D. HET TOEZICHT

In de gemeente van Christus zijn we met elkaar verbonden.

Daarom zien we naar elkaar om:

we laten elkaar niet los

maar proberen ieder zo dicht mogelijk bij Christus te houden.

D1 karakter en doel

D1.1 Het kerkelijk toezicht heeft als doel om zowel de leden van de gemeente afzonderlijk als ook de gemeente als geheel te bewaren bij Christus als Heer.

D1.2 De kerk geeft bijzondere zorg aan leden van de gemeente die door hun opvattingen of levensstijl aan de eer van God tekort doen en daarmee hun eigen behoud en dat van de gemeente in gevaar brengen.

D2 onderling toezicht

D2.1 De leden van de gemeente steunen elkaar in de strijd van het geloof. Zij bemoedigen elkaar en waarschuwen elkaar liefdevol, overeenkomstig het onderwijs van Christus in Matteüs 18.

D2.2 Weigert iemand gehoor te geven, dan wordt een ouderling te hulp gevraagd.

D3 ambtelijke aansporing en waarschuwing

D3.1 De ouderlingen sporen de leden van de gemeente aan tot een heilig leven.

D3.2 De ouderlingen waarschuwen wie in zonde leven en roepen hen op om zich tegenover het Woord van God te verantwoorden.

D3.3 Weigert iemand aan de ouderling gehoor te geven, dan wordt de kerkenraad ingelicht.

D4 optreden van de kerkenraad

D4.1 Wanneer iemand opvattingen heeft die afwijken van de Bijbelse leer, kan de kerkenraad hem in zijn overtuiging verdragen als hij bereid is om zich uit de Bijbel te laten onderwijzen en zich houdt aan eventuele aanwijzingen van de kerkenraad.

D4.2 Wanneer blijkt dat iemand vasthoudt aan de zonde of weigert om zich te verantwoorden, kan de kerkenraad besluiten om de gemeente te informeren of om betrokkene de deelname aan het avondmaal te ontzeggen.

D4.3 Als uiterste maatregel kan de kerkenraad overgaan tot buitensluiting uit de gemeente.

D5 informeren van de gemeente

D5.1 Voor het informeren van de gemeente is de goedkeuring van de regionale vergadering vereist. De regionale vergadering geeft de betrokkene gelegenheid om zich te verantwoorden.

D5.2 Aan de gemeente worden de naam van de betrokkene en de aard van zijn zonde bekend gemaakt, met de oproep om voor hem te bidden en hem aan te sporen tot bekering. De kerkenraad kan deze oproep herhalen.

D5.3 Wanneer de betrokkene gehoor geeft en zich bekeert, doet de kerkenraad daarvan mededeling aan de gemeente.

D6 ontzegging van het avondmaal

- D6.1 De kerkenraad kan iemand de deelname aan het avondmaal ontzeggen voor een periode van ten hoogste twaalf maanden. Daarna beoordeelt de kerkenraad de situatie opnieuw.
- D6.2 Zolang iemand de deelname aan het avondmaal is ontzegd, mag hij evenmin zijn kinderen laten dopen of deelnemen aan het kiezen van ambtsdragers.

D7 buitensluiting

- D7.1 Wanneer iemand ondanks inspanningen van de kerkenraad en de gemeente zich blijvend onverschillig of zelfs vijandig toont tegenover het evangelie, sluit de kerkenraad hem buiten de gemeente.
- D7.2 Het besluit van de kerkenraad tot buitensluiting behoeft de goedkeuring van de regionale vergadering. De regionale vergadering geeft de betrokkene gelegenheid om zich te verantwoorden.
- D7.3 Nadat de bewilliging van de gemeente is verkregen vindt de buitensluiting plaats in een kerkdienst.

D8 terugkeer

- D8.1 Wanneer iemand zich na buitensluiting bekeert, kan hij alleen als belijdend lid in de gemeente terugkeren.
- D8.2 Het besluit van de kerkenraad om iemand te laten terugkeren behoeft de bewilliging van de gemeente.

Toelichting

De nieuwe opzet van hoofdstuk D noodzaakte eveneens tot een aanpassing van art. B14.

De regel dat de ouderlingen zo nodig kerkelijke tucht oefenen, moest hier vervallen, want die uitwerking komt pas in hoofdstuk D.

Tegelijk is die relatie met hoofdstuk D nu sterker verwoord: i.p.v. “de ouderlingen zien toe op de leden van de gemeente” staat er nu “de ouderlingen zijn verantwoordelijk voor het kerkelijk toezicht op de leden van de gemeente”. Het gaat om een complex waarvoor de ouderlingen wel verantwoordelijkheid dragen, maar waar ook de gemeente zelf een belangrijke rol in zal blijken te hebben.

D1.1 (2021) lijkt enigszins op D1.3 (2020). Maar zoals gezegd is de blik nu breder: ook de onderlinge bemoediging valt er onder, het omzien naar elkaar, het vasthouden van elkaar om Christus' wil.

D1.2 (2021) is gelijk aan D1.1 (2020). Want juist in geval van afdwaling is er extra inspanning nodig, en extra zorgvuldigheid. Vandaar dat het tegengaan van afdwaling wel de meeste aandacht blijft krijgen: het is waar dit hoofdstuk zich op toespitst.

In D2.1 is “de strijd tegen de zonde” (2020) nu geworden tot “de strijd van het geloof”. Zie daarvoor het schrijven van Paulus in 1 Tim. 6:12. De strijd tegen de zonde is er een aspect van.

“De regel” van Matteüs 18 (2020) is nu geworden tot “het onderwijs” in Matt. 18. Het gaat inderdaad om meer dan de praktische aanwijzingen in vs. 15-17. Het hele onderwijs van dit hoofdstuk mag meeklinken: wees geen valstrik voor anderen, wees eindeloos bereid om iemand weer op weg te helpen.

De nieuwe lijn in D2.2 is dat de kerkenraad later in beeld komt dan in vorige versies het geval was. Kom je er onderling in de gemeente niet uit, dan hoef je niet meteen de kerkenraad aan te schrijven; begin maar met het raadplegen van een ouderling.

Dat is in lijn met Matt. 18:16, “neem dan een of twee anderen mee”. Dat hoeft niet perse een ouderling te zijn, maar het is in de kerkelijke praktijk vaak wel een ouderling. D2.2 geeft daar nu ook een kerkordelijk kader voor.

De belangrijkste consequentie is dat ook de ouderling niet meteen in de kerkenraad hoeft te rapporteren dat hij iemand heeft moeten aanspreken. Hij behoort dat pas te doen wanneer hij van oordeel is dat de kerkenraad maatregelen moet nemen.

De ambtelijk waarschuwing was in vorige versies een van de drie middelen die de kerkenraad kon gebruiken (versie 2020 art. D4.1).

Echter, kon je de beide andere middelen (ontzegging van het avondmaal, inschakeling van de gemeente) nog zien als 'opties' die je naar gelang van de situatie wel of niet kunt toepassen, bij vermaan ligt dat anders. Er is geen enkele maatregel mogelijk zonder dat betrokkene wordt aangesproken, wordt vermaand.

Bovendien is er het verschil dat de ontzegging van het avondmaal of de inschakeling van de gemeente een besluit van de kerkenraad vereist. Voor het waarschuwend aanspreken van een gemeentelid door een ouderling is zo'n besluit niet noodzakelijk: ouderlingen mogen iemand aanspreken op grond van hun ambt, niet pas na een kerkenraadsbesluit.

Een en ander is reden om het vermaan weg te halen uit D4 en voorop te plaatsen in D3: dit is de basis voor tuchtoefening. En het is dus ook geen speciale taak meer van de kerkenraad, maar van de ouderlingen, ieder in eigen wijk.

D3.1 heeft weer de brede inzet: dit geldt richting alle gemeenteleden.

D3.2 spitst het dan toe op wie in zonde leven. De formulering is een combinatie van elementen uit D3.1 (2020) en D5.1 (2020). Dat heeft als grootste voordeel dat het nu gaat om 'verantwoording tegenover Gods Woord', twee elementen die in de versie 2020 afzonderlijk stonden vermeld.

D5.2 (2020: hoe te reageren wanneer iemand gehoor geeft) is in de nieuwe opzet vervallen. Het paste goed wanneer de waarschuwing als taak van de kerkenraad wordt gezien, maar is als kerkordelijke regel minder relevant wanneer het waarschuwend aanspreken ligt bij de afzonderlijke ouderlingen.

D4.1 (2021) is D3.2 (2020). Het is dus niet samen met het waarschuwen toegewezen aan de afzonderlijke ouderlingen, maar blijft speciaal een aandachtsveld voor de kerkenraad.

Uiteraard zullen niet alle vreemde opvattingen die binnen de gemeente te vinden zijn, ook op het bordje van de kerkenraad terechtkomen. Een ouderling kan de discussie ook persoonlijk wel aangaan. Maar wanneer de opvattingen bijvoorbeeld aanleiding geven tot opvallend gedrag of anderszins in de gemeente voor ophef zorgen, is het zinvol wanneer de kerkenraad zich uitsprekt, met toepassing van beide genoemde voorwaarden.

In D4.2 is de volgorde omgedraaid: het informeren van de gemeente staat voorop.

Dat heeft eerst al een praktische reden. Wanneer het informeren van de gemeente als tweede zou worden genoemd, lijkt het alsof die informatie moet handelen over de ontzegging van het avondmaal. Dat is echter niet de bedoeling: zie de uitwerking in D5.2.

Belangrijker is een andere reden: het informeren van de gemeente is naar onze overtuiging in deze tijd een effectiever middel dan de ontzegging van het avondmaal. Het mag daarom prominenter in beeld komen.

Tegelijk wordt daarmee duidelijk dat het informeren van de gemeente niet pas mogelijk is nadat de betrokkene al een tijd van het avondmaal is afgehouden. Beide maatregelen vragen een eigen afweging, onafhankelijk van elkaar.

Het idee van het informeren van de gemeente als zelfstandig middel van tucht is overigens niet nieuw. Toen de GS Amersfoort-C in 2005 het rapport over huwelijk en echtscheiding behandelde, was een van de conclusies dat er behoefte was aan de mogelijkheid tot publieke tuchtoefening, door middel van het informeren van de gemeente (Acta, art. 57, besluit 4). De ontzegging van het avondmaal was namelijk niet altijd passend, afkondigingen op weg richting buitensluiting nog minder, maar een bepaalde vorm

van een publiek oordeel wel. Alleen was de manier waarop dit moest gebeuren nog even zoeken. Het werd meegenomen in de algehele herziening van de kerkorde.

In de KO2014 kwam daarom de ‘inschakeling van de gemeente’ als afzonderlijk middel van tucht. Toch blijkt dit middel weinig bekend te zijn en wordt het daarom ook minder toegepast dan zou kunnen. Eén van de redenen was misschien dat het pas na de ontzegging van het avondmaal werd genoemd. Dus wanneer die ontzegging van het avondmaal niet werd toegepast, leek ook de inschakeling van de gemeente niet aan de orde te zijn. Dat misverstand wordt door het nieuwe concept vermeden: het informeren van de gemeente staat nu voorop.

De term ‘informeren’ is gekozen in aansluiting bij Matteüs 18:17, ‘zeg het de gemeente’. Het benoemt bovendien het gevoelige punt voor betrokkene: de gemeente krijgt het te weten!

Het is tegelijk een reden waarom kerkenraden terugschrikken: kan dit wel vanwege AVG en zo? Het zal niet voor het eerst zijn dat betrokkenen gaan dreigen met ‘juridische maatregelen’.

Daarom is het belangrijk dat D5.1 een zorgvuldige procedure regelt, die in dit concept (2021) overigens niet afwijkt van de vorige (2019 en 2020).

Betrokkene weet dus wat er gebeurt, kan zich verweren, en kan zich er eventueel aan onttrekken, namelijk door te verklaren dat hij niet langer deel wil uitmaken van de gemeente. Doet hij dat niet, dan heeft hij zich te onderwerpen aan de regels die gelden binnen die gemeente. Bij misbruik van die regels kan hij zich overigens nog beroepen op de landelijke commissie (F4).

Bij een goede inachtneming van deze regels hoeven de kerken voor de burgerlijke rechter niet bang te zijn.

Nieuw is in D6.1 dat de ontzegging van het avondmaal wordt gebonden aan een termijn. Dat moet de patstelling voorkomen die nogal eens ontstaat wanneer betrokkene zich verder wel fatsoenlijk gedraagt, maar niet heel duidelijk is over het punt dat destijds voor de kerkenraad reden was om hem het avondmaal te ontzeggen. D6.1 zegt niet dat de kerkenraad hem dan na uiterlijk een jaar weer moet toelaten. Het zegt wel dat de kerkenraad zich na uiterlijk een jaar opnieuw moet beraden of er goede grond is om betrokkene ook onder de huidige omstandigheden het avondmaal te ontzeggen. Zo ja, dan moet dat ook helder worden uitgesproken en zal er opnieuw een termijn aan worden verbonden. Maar zo nee, dan kan de kerkenraad niet uit verlegenheid ‘het maar laten zoals het was’.

De voorwaarden die in D6.1 (2020) werden genoemd, zijn nu vermeld in D4.2 (2021). Er is wel verschil. Bij D6.1 (2020) was het mogelijk dat de kerkenraad in een acute situatie (“een ernstige zonde die de gemeente dreigt te besmetten”) iemand per direct het avondmaal kon ontzeggen. D4.2 (2021) stelt echter de eis dat eerst duidelijk moet zijn dat betrokkene “vasthoudt aan de zonde of weigert zich te verantwoorden”. Dat geldt dus ook bij zgn. ‘publieke zonden’. Het feit dat iets brede ophef veroorzaakt, is nog geen reden om iemand zonder nader gesprek de toegang tot het avondmaal te weigeren. Voorkom dat iemand te snel of zelfs onverhoord wordt veroordeeld. Doe als kerkenraad eerst onderzoek en spreek betrokkene er op aan.

Concreet: wanneer aan het licht komt dat een ouderling zich ernstig heeft misdragen, is dat reden om hem per direct (wel na goedkeuring van de naburige kerkenraad) te schorsen. Mogelijk moet hij zelfs worden afgezet. Maar wanneer hij na ontmaskering schuld belijdt, is er geen reden om hem het avondmaal te ontzeggen. Hij is voorlopig ongeschikt voor de ambtelijke dienst, maar mag altijd schuilen bij Gods genade.

In D8.1 is toegevoegd dat iemand die ooit is buitengesloten, alleen als belijdend lid kan terugkeren. Dat is vooral van belang als het om buitengesloten doopleden gaat. Wanneer zij willen terugkeren, moet hun bekering een zaak zijn van geloof. Laten ze dat ook maar hardop uitspreken!